

טקס יום הזיכרון לשואה ולגבורה 2013

הימים מתארכים. זהו סוף חודש ניסן. וערב ירד על עירנו, קריית ביאליק. הערב הזה ירד לפני שעה קלה, גם על קראקוב, רדומסקו, לובלין, קילצה, טיקוצין, כל אותן ערים ועיירות בהן מבקרים מידי שנה תלמידי קריית החינוך "אורט" קריית ביאליק במסע הזיכרון שלהם בפולין.

הערב ירד גם על אלפי הערים שהקהילות היהודיות בהן נכחדו ולא נותר מהן זכר. החושך החל לכסות את אפלת מחנות ההשמדה טרבלינקה, מיידאנק ואושוויץ בירקנאו גם אותם פוקדים תלמידינו במסעם.

השמש שקעה לפני שעה קלה, שקיעה המכסה את בתי הכנסת ובתי המדרש שנהרסו. את התיאטראות ומוסדות התרבות שחרבו. את הספרים שהועלו באש, את בתי הספר שהיו ואינם. הכל נמחק, החיים, הבתים, התרבות. עולם חרוך.

הערב הזה פרוס כסוכת אבלים על אלפי הקהילות, שהווייתן הייתה למצבה מאובנת, שתרבותן הייתה לזיכרון ושאנשיהן היו לאפר. הנאצים הפכו את האנטישמיות לתעשיית השמדה ופסקו, כי עמם הוא "דויטשלנד אובער אלעס" – עם עליון, ואילו העמים האחרים הם "אונטר מענטש" – תתי אדם. הדבר הביא אותם להתחיל ברצח ההמוני השיטתי בכל רחבי אירופה, תוך שהם נעזרים במשתפי פעולה באותן מדינות. אנו זוכרים את בורות ההריגה בבאבי יאר; פונאר; בוגדה – נובקה; רומבולה ומאות בורות הריגה נוספים.

סוכת האבלים על אלפי קהילות ישראל תמשיך להיות פרוסה כפרידה בלתי אפשרית מששת מיליוני אחינו, גברים נשים וזקנים. ממיליון וחצי ילדינו. פוטנציאל עצום של חיים, של כישרונות, שהוכחדו כאבידה שאינה חוזרת.

אנו תמיד רואים לנגד עינינו את הצילום המפורסם והמוכר של אותו ילד יהודי מבוהל, שמרים ידיים מול קני הרובים הגרמנים. אבל הילד הזה היה רק אחד ממיליון וחצי ילדים. מיליון וחצי זוגות עיניים מבוהלות. כל אחד מהם עולם שלם

של תקוות וחלומות, של אהבת אם ודאגת אב, עולם שהתהפך בבת אחת לעולם של אימה, סבל ומוות.

כמה מאותם ילדים הצליחו לשרוד חודשים ושנים, כשהם מסתתרים בבורות, ביערות, קופאים בשלג רעבים עד מוות. ילדים הנמלטים כמו חיות בר נרדפות מן הציידים הנאצים שדלקו אחריהם כדי להרגם. כמה מן הילדים מצאו מקלט בכנסיות ובמנזרים, מנותקים מהוריהם נקרעים מגעגועים, ולפעמים מצאו מקלט בבתי אנשים נעלים, לא יהודים, חסידי אומות העולם, שסיכנו לא רק את חייהם אלא גם את חיי משפחותיהם, קורבן עילאי, כדי להצילם.

לילה הונדרט, נולדה בעיר גרודנו שבפולין להוריה חיים וסוניה קרביץ. לילה הייתה בת 9 כשמשפחתה גורשה לגטו. במקום עבודתו שמחוץ לגטו פגש אביה פולני נוצרי שהסכים לקחת את לילה הקטנה למספר שבועות לקרוב משפחה שגר בכפר. משהצטרפה אליה בת הדוד חפרו שתיהן בכפות אכילה בור מסתור בחדר השינה של המשפחה. כעבור מספר חודשים, כשהגיעו לכפר גם הדוד ובני משפחתו, חפרו המסתתרים בור גדול מתחת לדיר החזירים ובו שהו יחד, ששה אנשים, במשך שנה וחצי. הוריה ואחותה של לילה לא שרדו. לילה סיכנה את חייה לא אחת, כאשר יצאה אל העיר כדי להביא מחפצי משפחתה שסייעו למימון ההסתרה. אחרי המלחמה אומצה לילה על ידי הדוד ועמו הגיעה לארגנטינה. היא הצטרפה לתנועת נוער ציונית ועלתה לארץ לקיבוץ משמר העמק. כאן נישאה למילק הונדרט עמו היא מתגוררת משנת 1956 בקיבוץ לוחמי הגטאות. ללילה, ששרדה את החיה הנאצית, ארבע בנות ועשרה נכדים.

כמו לילה, חלק מן הילדים היו בהיפוך תפקידים לילדים המגנים על הוריהם. ילדים שסיכנו את חייהם מדי יום כדי להביא מזון לגטו המורעב, להביא פת לחם לאמא ולאבא. גיבורים קטנים שאיש לא העניק להם ציון לשבח. רובם לא השאירו אחריהם לא שם ולא זכר. חיות הטרף הנאצית טרפה אותם ואת הוריהם, ואין מי שיספר את סיפור גבורתם. ילדים רבים, רבים כל כך, נחרץ גורלם ולא נשאר איש שיבכה את מותם, ולא נותר זכר לחייהם ולמותם.

לילדים שכן שרדו הייתה השיבה לזהותם היהודית, לחברה ולאמונה בחיים ובאדם רצופה פחדים ומשברים. רבים מהם נוצרים עד היום בלבם את התופת שחו

ומתקשים ואף אינם מעוניינים לספר על האימה בה חיו. בראשית ימיהם במדינת ישראל התביישו לספר סיפורם, הם חשבו שמי שלא היה שם לא יבין ושמה ילעגו להם ולילדיהם. כל מה שרצו היה להיות כמו ילידי הארץ. רבים מהם, לעת זקנה, החלו משחררים רסיסי מידע. הניצולים ההולכים ומתמעטים חיים במציאות של שנת 2013, אולם במחשבותיהם הם חוזרים וחיים את העבר. אין חולק, שמסלול חייהם היום מושפע מכל שאירע בעברם. עברו עשרות בשנים מאז. אף על פי כן, נשארה פינה נסתרה אי שם עמוק, שממנה מתפרשת תוגה. משא חייהם הכבד מדריך אותם בשארית חייהם.

אבל גם ברגעי הייאוש הנוראים ביותר בתולדות עמנו, גם ברגעים האחרונים של גטו וורשה, נלחמו צעירים יהודים מכל הזרמים מלחמת גבורה שאין שנייה לה בצורר הנאצי, כפי שאמר בדבריו מפקד הארגון הצבאי היהודי בגטו ורשה, פאבל פרנקל, לפני פרוץ המרד: **"מלחמתנו, ולא משנה עד כמה קצרה תהא, לא תישכח! אנחנו נחיה בחייהם ובליבם של הדורות הבאים. חברים! אנחנו נמות בטרם עת, אך לא נדונו לאבדון. אנחנו נחיה כל עוד ההיסטוריה היהודית ממשיכה לחיות!"** בכך הם סימנו את המהפך הגדול שעתיד להתרחש בגורל עמנו כמה שנים לאחר מכן עם הקמתה של מדינת ישראל והקמתו של צבא ההגנה לישראל.

המדינה שהקמנו על-ידי חלוצים ועל-ידי פליטים וניצולים נושאת את זעקת השואה, לצד שאון מנופי בנייתה. דווקא, ביום הזה – יותר מכל יום אחר, אנו קדים קידה עמוקה של אסירות תודה. זוקפים את גווננו בגאווה אין קץ על תרומתם של ניצולי השואה לבניין הארץ הזו. אין כח בעולם שיכול לרוח העם הזה, שפרצה מתוך תהומות ההשמדה אל פסגות היצירה וההצלחה, הבניין והכח, של מדינת ישראל.

עם זאת, אני מוצא לנכון, בערב יום השואה הזה, במלאות למדינת ישראל 65 שנים, להזכיר כתבות שהתפרסמו בימים האחרונים, ולא בפעם הראשונה, בדבר מצבם הכלכלי הקשה מנשוא של חלק מאותם ניצולי שואה שעדיין חיים בקרבנו. ביום זה, ראוי שאומר: לא תמיד ידעה מדינת ישראל למלא את חובתה כלפי הניצולים. לדאבון הלב, המדינה חטאה וכשלה בקיפוח זכותם של הניצולים לקיים חיים של איכות וכבוד, ולא תמיד ידעה לשבץ את צרכיהם בתוך המגוון הגדול כל כך של נושאים שעומדים על סדר היום של הקצאת המשאבים הלאומיים.

דיברנו על השואה ולקחיה, על הרוצחים ועל הקרבנות, אך טחו עינינו מראות את חלק מהניצולים שוקעים בחיים של עליבות ועוני. אין לכך הצדקה ואין לכך כפרה. בקריית ביאליק שינינו זאת. פתחנו בעירנו מועדונים לניצולי שואה, שבאחד מהם הם זוכים לקבל ארוחה יומית; בני נוער מבית הספר התיכון בעיר פוקדים בתים של ניצולי שואה, מלמדים אותם להשתמש במחשב וברשתות החברתיות ומתעדים את סיפורם האישי.

היום, אנו מבטיחים למיליוני היהודים שנעלמו לדממת נצח, כי לעד ננצור את זכר מאורעות השואה. תקומתה של המדינה, פריחתה ושגשוגה וקיומם בכבוד בתוכה של ניצולי השואה – הם הדרך הטובה מכל, לזכור ולצעוד קדימה. בערב הקשה והמיוחד הזה חיים בלבנו שישה מיליון בני עמנו שנטבחו. אנו עיניהם הזוכרות, אנו קולם הזועק מבעד דממת המוות שלהם. מעיניהם המתות אל עינינו הפקוחות זורמים מראות האימה. ולכן, חובה עלינו לזכור את הכל כפי שכתב בשירו אברהם שלונסקי:

”נדרתי הנדר: לזכור את הכל

לזכור – ודבר לא לשכוח.

דבר לא לשכוח – עד דור עשירי

עד שוך עלבוני עד כולם עד כולם.”